

Konrad Marciniak

Rozwój prawa morza - w 25 lecie UNCLOS : konferencja naukowa, Jachranka, 10-11.12.2007 r.

Kwartalnik Prawa Publicznego 7/1/2, 193-199

2007

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

ROZWÓJ PRAWA MORZA – W 25 LECIE UNCLOS KONFERENCJA NAUKOWA, JACHRANKA, 10–11.12.2007 R.

Konferencję, zorganizowaną przez Katedrę Prawa Międzynarodowego i Europejskiego Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego, otworzył prof. Cezary Mik, dziekan WPiA UKSW.

Wykład inauguracyjny wygłosił prof. J. Symonides (*Konwencja z Montego Bay z perspektywy 25 lat*), w którym zwrócił uwagę zarówno na trudny proces negocjowania tekstu Konwencji o prawie morza (UNCLOS) jak również późniejszej jej ratyfikacji. Wskazał także na szereg zagadnień, których Konwencja nie reguluje (wraki statków, góry lodowe) oraz na problemy, które są uregulowane w sposób niewystarczający (status prawny Obszaru oraz zasoby genetyczne mórz otwartych). Zaznaczył także, że zmiana Konwencji wydaje się mało prawdopodobna, jednakże możliwe jest wprowadzenie nowych rozwiązań do polskiej ustawy z 21.3.1991 r. *o obszarach morskich Rzeczypospolitej Polskiej i administracji morskiej*, przykładowo ustanawiając strefę przyległą.

Referat mgra M. Jeżewskiego (*Miejsce UNCLOS w systemie prawa międzynarodowego*) w pierwszej części został poświęcony omówieniu zagadnień teoretyczno-prawnych związanych z kwestią pojęcia systemu prawnego i został zakończony konkluzją, że prawo międzynarodowe jest systemem prawnym. W drugiej części referatu, M. Jeżewski, analizując orzecznictwo sądów międzynarodowych (m.in. *Gujana v. Surinam*¹ czy tzw. *sprawa fabryki MOX*²), doszedł do wniosku, że Konwencję o prawie morza można uznać za reżim szczególny. Ten ostatni termin został

---

¹ Wyrok Trybunału arbitrażowego (obradującego w Stałym Trybunale Arbitrażowym w Hadze) utworzonego na mocy art. 287 oraz Aneksu VII UNCLOS z dnia 17 września 2007 r.

² Sprawa wniesiona początkowo do Trybunału arbitrażowego (obradującego w Stałym Trybunale Arbitrażowym w Hadze) utworzonego na mocy art. 287 oraz Aneksu VII UNCLOS, gdzie postępowanie zostało zawieszono (decyzja Trybunału nr 4 z dnia 14 listopada 2003 r.). Następnie, w przedmiotowej sprawie, zapadł wyrok w Europejskim Trybunale Sprawiedliwości (sprawa C – 459/03 z 30.5.2006 r.). Sprawa była także rozpatrywana przez Stały Trybunał Arbitrażowy (wyrok z dnia 2 lipca 2003 r.) w kontekście *Konwencji o Ochronie Środowiska Morskiego Północno-Wschodniego Atlantyku* z 1992 r.

również poddany analizie, zwłaszcza pod kątem kryteriów, które powinny być spełnione, aby o danym kompleksie uregulowań prawnych można było zasadnie powiedzieć, że tworzą one reżim szczególny.

W dyskusji, która wywiązała się po zakończeniu pierwszego panelu konferencji, zwrócono uwagę na fakt, że duża część zagadnień nieuregulowanych bądź tylko częściowo uregulowanych w UNCLOS ma charakter bardzo szczegółowy. Podkreślono również, że w międzynarodowym prawie morza duże znaczenie odgrywają organizacje regionalne, zwłaszcza rybołówcze. Odniesiono się również do roli, jaką Konwencja (w tym zwłaszcza koncepcja wspólnego dziedzictwa ludzkości) będzie współcześnie odgrywać w kształtowaniu się prawa morza oraz do roli Organizacji Narodów Zjednoczonych w tym zakresie. Podano również w wątpliwość zasadność kwalifikowania Konwencji o prawie morza jako reżim szczególny (prof. C. Mik).

Drugą sesję konferencji otworzył referat prof. T. Wasilewskiego (*Granice szelfu kontynentalnego w świetle Konwencji o prawie morza z 1982 r. i praktyki państw*). W pierwszej kolejności prof. T. Wasilewski porównał przepisy dotyczące delimitacji szelfu kontynentalnego zawarte w *Konwencji o szelfie kontynentalnym* z 1958 r. oraz w UNCLOS, a następnie swoją uwagę skoncentrował na problematyce wytyczania zewnętrznej granicy szelfu. Podkreślił także, że szelf kontynentalny, w rozumieniu prawa morza (przy czym duże znaczenie ma w tej kwestii wyrok MTS w sprawie szelfu kontynentalnego Morza Północnego z 1969 r.), stanowi naturalne przedłużenie masywu lądowego, co oznacza, że państwo nadbrzeżne sprawuje na obszarze szelfu określone prawa z mocy prawa i bez konieczności ustanowienia tej strefy morskiej.

Dr J. Połatyńska (*Delimitacja szelfu kontynentalnego na gruncie UNCLOS*) w swoim referacie przedstawiła problematykę delimitacji szelfu kontynentalnego pomiędzy państwami, których wybrzeża sąsiadują ze sobą lub leżą naprzeciw siebie. Referentka pokreśliła, że UNCLOS jako podstawową metodę delimitacji w przedmiotowym zakresie przyjmuje porozumienie pomiędzy zainteresowanymi państwami. Dopiero w jego braku państwa mogą się odwołać do innych metod delimitacji, które powinny służyć osiągnięciu sprawiedliwego rozwiązania. Dr J. Połatyńska zwróciła także uwagę, że zgodnie z orzecznictwem międzynarodowym, stosowanie zasady mediany czy ekwidystansu nie jest obowiązkowe w procesie delimitacji.

W kolejnym referacie, wygłoszonym przez prof. M. Dragun – Gertner (*Organizacja Dna Morskiego*), zostały przedstawione unormowania

Konwencji o prawie morza dotyczące Obszaru oraz funkcjonowanie Organizacji Dna Morskiego (ODM). Referentka przeanalizowała także koncepcję (i jej genezę) wspólnego dziedzictwa ludzkości. W odniesieniu do ODM, prof. M. Dragun – Gertner omówiła wytyczne tej instytucji dotyczące konkrekcji polimetalicznych (dokument ISBA/6/A/18) oraz przedstawiła jej aktywność i kompetencje w zakresie działalności poszukiwawczej, badawczej i wydobywczej przez państwa na Obszarze.

Dr K. Karski (*Wspólna Organizacja Interoceanmetal jako podmiot prawa międzynarodowego i prawa polskiego*) omówił historię powstania Organizacji Interoceanmetal oraz wskazał na prawne podstawy jej działalności w Polsce oraz na forum międzynarodowym. Szczególną uwagę zwrócił na niejasny status prawny Interoceanmetal w kontekście podmiotowości prawnomiędzynarodowej tej organizacji.

Następnie mgr M. Grabowska wygłosiła swój, komplementarny do wyżej wskazanego, referat (*INTEROCEANMETAL w świetle prawa morza*), w którym przybliżyła działalność Interoceanmetal w zakresie prowadzenia badań dotyczących konkrekcji polimetalicznych na dnie Pacyfiku (rejon Clarion-Clipperton) oraz budowę i znaczenie samych konkrekcji. Podkreśliła także, że działalność Interoceanmetal jest tyleż istotna, co mało znana w Polsce.

Swój referat mgr Ł. Kułaga (*Zwalczanie współczesnego piractwa morskiego w świetle regulacji Konwencji o prawie morza*) rozpoczął od zwrócenia uwagi, że piraci już od starożytności byli potępiani jako „wrogowie rodzaju ludzkiego” (łac. *hostis humani generis*). W następnej kolejności przedstawił specyfikę współczesnego piractwa i dokonał analizy uregulowań prawnych poświęconych zwalczaniu piractwa (m.in. art. 101 UNCLOS). Podsumował, że definicja piractwa we współczesnym prawie morza (składająca się z trzech głównych elementów: czyn popełniony przeciwko innemu statkowi, na morzu otwartym, w celach prywatnych) nie przystaje do rzeczywistości, choćby z tego powodu, że większość aktów piractwa jest dokonywanych na obszarze morza terytorialnego.

W referacie mgr R. Drzazgi (*Prawnomiędzynarodowe aspekty przeciwdziałania proliferacji broni masowego rażenia na morzu pełnym – czy konieczne są zmiany w Konwencji z Montego Bay?*) zostały omówione podstawowe regulacje prawne dotyczące nieprolifracji broni masowego rażenia oraz możliwość ich realizacji i relacja do reżimu prawnego Konwencji o prawie morza. R. Drzazga scharakteryzował także współczesną praktykę w odniesieniu do transportu morskiego broni masowego rażenia i podsumował, że ani wskazane powyżej umowy międzynarodowe, ani

także Konwencja o prawie morza, nie dostarczają adekwatnych instrumentów prawnych umożliwiających przeciwdziałanie temu transportowi.

Referat zamykający pierwszy dzień konferencji wygłosiła dr B. Janusz-Pawletta (*UNCLOS jako wzorzec normatywny w procesie tworzenia regionalnych standardów prawnych. Rozwiązania w oparciu o prawnomiędzynarodowy status Morza Kaspijskiego*), która omówiła niejasny status prawny Morza Kaspijskiego. Po rozpadzie ZSRR z Morzem Kaspijskim graniczą następujące państwa: Azerbejdżan, Iran, Kazachstan, Rosja i Turkmenistan, z których część zawarła umowy dwustronne dotyczące rozgraniczenia północnej części tego morza. Jak wskazała referentka, została także podpisana (aczkolwiek nieratyfikowana) *Konwencja ramowa o ochronie środowiska morskiego Morza Kaspijskiego z 2003 r.*, natomiast negocjowana jest *Konwencja o statusie prawnym Morza Kaspijskiego*. Zwłaszcza w przypadku tej ostatniej umowy międzynarodowej widoczne są spory zainteresowanych państw odnoszące się do delimitacji stref morskich, ich charakteru prawnego oraz do eksploatacji zasobów naturalnych, zarówno żywych jak i nieożywionych, dna i podziemia morskiego oraz pokrywających je wód Morza Kaspijskiego.

W dyskusji kończącej pierwszy dzień konferencji (której obradom przewodniczył prof. J. Młynarczyk) zwrócono uwagę na szereg zagadnień poruszonych przez referentów, w tym m.in. na kwestię ewentualnych analogii statusu piratów oraz terrorystów na gruncie prawa morza (mgr M. Jeżewski), a także na relację uregulowań prawnych dotyczących delimitacji szelfu kontynentalnego do zasady słuszności oraz na problematykę koncepcji wspólnego dziedzictwa ludzkości w kontekście handlowego wykorzystania zasobów naturalnych pochodzących z Obszaru (mgr K. Marciniak).

Drugi dzień obrad (toczących się pod przewodnictwem prof. M. Dragun-Gertner) rozpoczął się od referatu prof. Z. Brodeckiego (*Odpowiedzialność za szkodę wyrządzoną morzu*), który uznał, że „*potrzebny jest nowy Grocjusz*”, w związku z faktem, że główny paradygmat prawa morza zmienia się z „wolności” na „bezpieczeństwo”. W następnej kolejności dokonał przeglądu przepisów UNCLOS poświęconych odpowiedzialności (szczególnie podkreślając znaczenie art. 232 Konwencji, który określa odpowiedzialność prewencyjną państw – wzięwszy pod uwagę, że odpowiedzialność odszkodowawcza, wyrażona w art. 235 UNCLOS, stosuje się do znikomej ilości przypadków) oraz porównał uregulowania konwencyjne z przepisami tzw. Konwencji z Lugano z 1988 r., a także z podejściem Międzynarodowej Organizacji Morskiej (IMO), Komisji Helsińskiej oraz Unii

Europejskiej w odniesieniu do zagadnienia odpowiedzialności za szkody wyrządzone morzu. Prof. Z. Brodecki, analizując sposób obliczania czy szacowania szkód wyrządzonych morzu, uznał, że algebra powinna być traktowana jako norma prawna, a metody matematyczne powinny być wykorzystywane w procesie obliczania rozmiarów szkody.

Dr D. Pyć (*Gospodarowanie w morskich obszarach chronionych*) przedstawiła zagadnienie morskich obszarów chronionych (MPA) na tle idei jedności, integralności oraz solidarności. Wskazała również na strukturalne problemy w implementacji holistycznego, przezornościowego i ekosystemowego podejścia do środowiska morskiego przez Polskę, zwłaszcza w przypadku tworzenia MPA, wyróżniając braki legislacyjne, koordynacyjne (w tym brak jasno określonych celów), kompetencyjne, proceduralne, a także terminologiczne i interpretacyjne (w odniesieniu do istniejących uregulowań prawnych).

W następnej kolejności Z. Peplowska (*Ochrona przed zanieczyszczeniami morza na podstawie UNCLOS*) skoncentrowała się na omówieniu prawnomiędzynarodowych uregulowań dotyczących pojęcia szkody wyrządzonej zanieczyszczeniem środowiska, za punkt wyjścia przyjmując art. 235 UNCLOS oraz *Konwencję o odpowiedzialności cywilnej za szkody spowodowane zanieczyszczeniem olejami* z 1969 r. Dokonała również analizy form szkody (jak *damnum emergens* i *lucrum cessans*), szczególnie podkreślając problematykę tzw. czystej szkody ekonomicznej oraz szkody w środowisku *per se*. Przybliżyła także ustawodawstwo amerykańskie w przedmiotowym zakresie na przykładzie *Oil Pollution Act* z 1990 r., które przewiduje możliwość rekompensaty za szkodę w zasobach naturalnych czy szkodę w środowisku *per se*.

Z kolei mgr K. Marciniak (*Zasoby genetyczne w międzynarodowym prawie morza*) w swoim referacie podjął temat statusu prawnego zasobów genetycznych w poszczególnych strefach morskich, koncentrując się zwłaszcza na wyłącznej strefie ekonomicznej oraz morzu pełnym. Porównał uregulowania prawne *Konwencji o różnorodności biologicznej* z 1992 r. z tymi, zawartymi w UNCLOS oraz przybliżył problematykę morskich badań naukowych w odniesieniu do zasobów genetycznych. Konkludując uznał, że zarówno status prawny zasobów genetycznych znajdujących się na Obszarze oraz morzu pełnym, jak i kwestia morskich badań naukowych i zorientowanych na cele ekonomiczne, są praktycznie nieuregulowane w UNCLOS, a koncepcja wspólnego dziedzictwa ludzkości stosuje się do zasobów genetycznych tylko w bardzo ograniczonym zakresie.

Prof. C. Mik (*UNCLOS w prawie Unii Europejskiej*) w pierwszej kolejności omówił genezę przystąpienia Wspólnoty Europejskiej do Konwencji o prawie morza, rozróżniając przy tym okresy, kiedy Konwencja była stosowana na zasadzie zwyczajowej, tymczasowo jako traktat podpisany i okres obowiązywania wobec Wspólnoty Europejskiej. Następnie, powołując się także na orzecznictwo ETS (m.in. sprawa C-459/03), poddał analizie kompetencje zewnętrzne WE w zakresie regulowanym przez UNCLOS oraz zaznaczył, że kompetencje wskazane w deklaracji WE z 7.12.1984 r. dołączonej do Konwencji, mają charakter dynamiczny. Prof. C. Mik wyróżnił również aspekty stosowania oraz wykonywania Konwencji na poziomie UE i państw członkowskich, a także omówił m.in. następujące problemy wynikające z niejasno rozgraniczonych kompetencji państw członkowskich UE oraz Wspólnoty w odniesieniu do materii regulowanej przez UNCLOS: władza państw członkowskich nad obszarami morskimi (zakres terytorialny kompetencji Wspólnoty), rozumienie „rzeczywistej więzi” (o której mowa w art. 91 UNCLOS), a także uprawnienia kapitana statku (na przykładzie spraw C-47/02 i C-405/01).

Referat zamykający konferencję wygłosił prof. J. Młynarczyk (*Konwencja o prawie morza a prawo morskie*), w którym został przedstawiony tradycyjny podział na „prawo morskie” oraz „prawo morza”. Prof. J. Młynarczyk rozpatrzył zasadność takiego rozróżnienia, omawiając możliwe kryteria podziału oraz normy prawne, do których odnoszą się obie wyróżnione dyscypliny naukowe. Swoje rozważania zakończył postulatem o jedność prawa morskiego, negując celowość dokonywania omawianego rozróżnienia w celach innych niż względy dydaktyki.

W dyskusji kończącej konferencję, która wywiązała się po omówionej powyżej części konferencji, poświęcono dużo uwagi na problematykę szacowania szkód wyrządzonych zanieczyszczeniem środowiska oraz relację pomiędzy wolnością mórz a wymogami ochrony środowiska (mgr Ł. Kułaga). Odniesiono się także do problemu, dlaczego tylko największe i najbogatsze państwa przyjęły w swoim ustawodawstwie konstrukcję szkody w środowisku *per se* (prof. Z. Brodecki). W przypadku zasobów genetycznych wskazano, że należy wziąć pod uwagę prawa związane z ochroną własności intelektualnej – mające zastosowanie w momencie uzyskiwania patentów na wynalazki wykorzystujące zasoby genetyczne. Prof. M. Dragun – Gertner stanęła na stanowisku, że rozpatrując status prawny zasobów genetycznych oraz zagadnienie badań naukowych i zorientowanych na cele ekonomiczne należy w maksymalny sposób wykorzystywać już istniejące uregulowania UNCLOS, biorąc m.in. pod uwagę, że

zmiana Konwencji byłaby nadzwyczaj trudnym procesem. Zastanawiano się także, czy faktycznie „potrzebujemy nowego Grocjusza” we współczesnym prawie morza.

Konrad Marciniak*

---

* Mgr Konrad Marciniak - Asystent, Katedra Prawa Międzynarodowego i Europejskiego, Wydział Prawa i Administracji, Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie.